

Erken Evlendirilmeleri için Adli Rapor Talebi ile Çocuk Psikiyatri Polikliniğine Yönlendirilen Ergenlerin Sosyodemografik ve Ruhsal Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of the Sociodemographic and Psychiatric Features of the Adolescents who were Referred to a Child Psychiatry Clinic for the Forensic Evaluation for Early Marriage

Onur Tuğçe Poyraz Fındık¹, Burcu Gökalp Özcan², Ayşe Rodopman Arman³, Funda Gümüştaş¹

¹Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, İstanbul, Türkiye

²Balıkesir Atatürk Şehir Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, Balıkesir, Türkiye

³Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ÖZ

Amaç: Birçok ülkede evlilik için yasal yaş sınırı bulunmasına rağmen, erken evlilik olarak tanımlanan 18 yaş altı evlilikler varlığını halen sürdürmektedir. Cinsiyetler arası ciddi farklılıkların gözlemlendiği erken evlilikler, özellikle kız çocuklarının fiziksel ve ruhsal iyilik halini olumsuz etkilemektedir. Çalışmamızda erken evlilikler ile ilişkili olabilecek sosyodemografik etmenler ve psikiyatrik tanıların incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmamıza erken evlendirilmeleri için mahkemeler tarafından adli değerlendirme yapılması amacı ile yönlendirilen 42 ergen alındı. Olguların dosyaları, sosyal inceleme raporları ve psikometrik değerlendirme sonuçları geriye dönük olarak incelendi. Psikiyatrik bozukluk tanıları DSM-5'e dayalı klinik görüşme ile belirlendi.

Bulgular: Olguların tamamı kız ergendi, %20'si okuryazar değildi, %40'ı ilköğretim mezunuydu. Örneklemin %56,8'i kırsal alanda yaşıyordu. Adli görüşmeye geldiğinde %81'i dini nikah ile gayriresmi evlilik gerçekleştirmişti. Kızların %59,5'i gebeydi, %9,5'inin çocuğu vardı. DSM-5'e göre psikiyatrik tanı alma oranı %9,5'ti. Erken yaşta gebelik yaşayanlar, hiç gebelik yaşamayanlar ile karşılaştırıldığında, daha küçük yaşta dini nikah ile evlendirildikleri ve eşleri ile aralarındaki yaş farkının daha fazla olduğu gözlemlendi ($p < 0,05$).

Sonuç: Erken evlilikler düşük eğitim düzeyi ve sosyoekonomik güçlükler ile ilişkilidir. Yüksek risk altında olan kızların okul ortamında kalma sürelerinin uzatılması, küçük yaşta evlilik oranlarını azaltabilmek amaçlı en temel tedbirlerden biridir. Evli kızlara yönelik eğitim, bilgi ve beceri gelişimini destekleyici özel ağların oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, erken evlilik, adli değerlendirme, psikiyatri

ABSTRACT

Objectives: Although there is a legal age limit for marriage in most countries, early marriage, which is defined as marriages under the age of 18 years, still persists. Early marriages, in which major gender inequality is observed, particularly affect the physical and mental well-being of girls in a negative way. The aim of this study was to examine sociodemographic factors and psychiatric diagnoses that might be associated with early marriages.

Materials and Methods: Our study included forty-two adolescents referred by the courts for forensic evaluation for early marriage. The case files, social examination reports and psychometric evaluation results were examined retrospectively. Psychiatric diagnoses were established by clinical interview based on DSM-5.

Results: All of the cases were adolescent girls, 20% were illiterate, 40% were graduated from primary school. Of the sample, 56.8% lived in rural areas. Before the time of their forensic evaluation, 81% carried out informal marriage with religious marriage. Of girls, 59.5% were pregnant, 9.5% had a child. The rate of having any psychiatric diagnosis was 9.5% according to DSM 5. It was observed that those who were pregnant at earlier ages were married with religious marriage at a younger age, and the age gap between them and their spouses was higher, compared to those who never became pregnant ($p < 0.05$).

Conclusion: Early marriages are associated with low levels of education and socioeconomic difficulties. Keeping the girls in the school setting for longer is one of the most substantial prevention to reduce early marriages. There is a need to establish special networks for married girls to support the development of their education, knowledge and skills.

Keywords: Child, early marriage, forensic evaluation, psychiatry

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Dr. Onur Tuğçe Poyraz Fındık, Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, İstanbul, Türkiye

Tel.: +90 507 768 88 99 E-posta: onurtuce@hotmail.com ORCID: orcid.org/0000-0002-2376-7592

Geliş Tarihi/Received: 01.06.2019 Kabul Tarihi/Accepted: 06.09.2019

©Telif Hakkı 2019 Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği / Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, Galenos Yayinevi tarafından yayınlanmıştır.



Giriş

Son on yılda erken yaşta yapılan evliliklerin sıklığı tüm dünyada önemli bir azalma eğilimi gösterse de, günümüzde halen yaygınlığını sürdürmektedir. Dünya üzerinde genç kadınların %21'inin 18 yaşından önce evlendiği ve her yıl 12 milyon kızın erken yaşta evlenmeye devam ettiği bildirilmektedir.¹ Ülkelerin sosyoekonomik düzeyleri ile yakın ilişkili olan erken evlilik oranları, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yaklaşık %9 iken, Sahra Altı Afrika'da %50'nin üzerine çıkmaktadır.^{1,2} Türkiye'de ise resmi kayıtlara göre 16-17 yaş aralığında evlenen ergenlerin oranı 2007 yılında %7,9 iken 2017 yılında %4,2'ye düşmüştür.^{3,4} Bölgesel farklılıkların dikkat çektiği ülkemizde, 18 yaş altı evliliklerin orta Anadolu kesiminde ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde daha yaygın olduğu bilinmektedir.^{3,5} TÜİK verilerine göre Türkiye'de erken evlilikler %16,6 ile en sık Ağrı ilinde gerçekleşmektedir.⁴

Genellikle hem uluslararası ve bölgesel insan hakları sözleşmelerine hem de ülkelerin hukuki düzenlemelerine göre kız çocukları için hak ihlali olarak kabul edilen erken evlilikler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak, kültürel normlar, dini inanışlar ve ekonomik sorunlar nedeni ile varlığını sürdürmektedir.^{6,7} Kız çocuklarının bilişsel ve psikososyal gelişimlerini olumsuz etkileyen erken evlilikler nedeni ile kızların eğitim hayatı sekteye uğramakta, kimlik oluşumu, sorgulama, değerler oluşturma gibi erişkin ruhsal olgunluğuna erişim için önemli bir psikososyal gelişim dönemi olan ergenlik dönemi erken sonlanmaktadır. Diğer yandan erken yaşta gerçekleşen evliliklerde akraba evliliklerinin, boşanma oranlarının, yoksulluğun, 18 yaşından önce hamile kalma sıklığının ve çocuk sayısının daha fazla olduğu bildirilmektedir.^{2,8,9}

Evlilik sonrası kısa süre içinde gelişen hamilelikler, henüz üreme organlarının tam olarak gelişmediği ergenlik döneminde anne ve çocuğun fiziksel sağlığı açısından olumsuz sonuçlar ile ilişkilendirilmiştir. Doğum komplikasyonları, erken doğum, anne, bebek ve beş yaş altı çocuk ölümleri açısından artmış risk söz konusudur.¹⁰ Ergen annelerin, anne-çocuk sağlığı, bebek bakımı konusundaki bilgi ve tecrübeleri kısıtlı düzeydedir. Sosyoekonomik imkansızlıkları nedeniyle gebelik dönemleri de dahil olmak üzere kendileri ve bebekleri için sağlıklı besinlere erişimde sıkıntıları olabilmektedir. Bu nedenlerle çocuklarında fetal dönemden itibaren malnütrisyon ve kalıcı boy kısalıkları görülebilmektedir.⁶ Kadın sağlığı açısından ise, erken evlenen olgularda servikal kanser ve cinsel yolla bulaşan hastalık risklerinde artış olduğu vurgulanmaktadır.¹⁰

Erken evliliklerin fiziksel sağlık üzerine olan etkileri kadar çok araştırılmış olmasa da, ruh sağlığı sorunları açısından da artmış riskler ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Çalışmalarda erken evlenen olgularda depresyon, intihar düşüncesi ve girişimi sıklıklarının yüksek olduğu bildirilmiştir.¹¹⁻¹³ ABD'de yapılan toplum temelli bir çalışmada, erken evlilik yapan kadınların, erişkin dönemde evlenenlere göre daha fazla psikiyatrik bozukluk tanısı aldığı ve daha sık psikiyatrik hizmet başvurusu olduğu gösterilmiştir.² Ayrıca bu olguların birçok ruhsal soruna neden olduğu bilinen fiziksel ve cinsel istismara maruz kalma

sıklıkları, 18 yaşından sonra evlilik gerçekleştirenlere göre daha yüksek bulunmuştur.¹²⁻¹⁴

On sekiz yaşın altında gerçekleştirilen evliliklerin ülkeler arası ve ülke içi varyasyonları hakkındaki veriler kabataslak olup, her ülkede çocuk evliliklerini azaltmak ve anlamak için daha dikkatli incelemelere ihtiyaç duyulmaktadır.¹² Bu bağlamda, çalışmamız, Ağrı ilinde, yasal evlilik gerçekleştirebilmesi için aileleri tarafından mahkemeye başvuran 16 yaşını doldurmuş çocukların adli değerlendirme sürecinde erken evlilik ile ilişkili sosyodemografik ve psikiyatrik belirleyicilerin incelenmesini amaçlamaktadır.

Gereç ve Yöntem

Çalışmaya Ağustos 2015-Şubat 2017 tarihleri arasında Ağrı Devlet Hastanesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Polikliniği'ne, evlenme başvurusu sürecinde mahkeme tarafından "evliliğine ruhen ve bedenen engel durumun bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi" istemiyle adli rapor düzenlenmesi için yönlendirilen, 16-17 yaş arası 42 olgu alındı. Olguların ruhsal değerlendirmelerini içeren klinik dosyaları, sosyal inceleme raporları ve düzenlenmiş adli raporları geriye dönük olarak incelendi. Olguların bedensel değerlendirilmesi kadın hastalıkları ve doğum uzmanı tarafından yapıldı. Ruhsal değerlendirme sürecinde çocuk ve ergen psikiyatrisi uzmanı tarafından DSM-5'e dayalı klinik görüşme ile psikiyatrik bozukluk varlığı incelendi ve bir psikolog tarafından Kent E.G.Y ve Porteus Labirentleri zeka testleri uygulandı. Klinik değerlendirme sürecinde ruhsal bozukluk tanısı olan olguların tedavi düzenlenmesi ve takip için izleme alınması planlandı, ancak hiçbir olgunun tedavi sürecine devam etmediği gözlemlendi. Çalışma için Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 09.2019.960 numaralı etik kurul onayı alınmıştır.

İstatistiksel Analiz

Veriler, Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı (Statistical Program for Social Sciences-SPSS for Windows, 22.0) kullanılarak analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma, minimum, maksimum değerler, sayı ve yüzde olarak belirtildi. Gruplar arası karşılaştırmada sürekli değişkenler için Mann-Whitney U testi, kategorik değişkenler için ki-kare ve Fisher'in kesin testi kullanıldı. Tüm analizler için anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Örneklem tamamı kız olmak üzere 42 ergenden oluşuyordu. Yaş ortalaması $16,25 \pm 0,28$ olarak saptandı. Çalışmaya dahil edilen ergenlerden hiçbiri okula devam etmiyordu. Ortalama eğitim yılı $5,6 \pm 2,47$ (minimum: 0, maksimum: 8) yıldı. Olguların %20'si (n=7) okuryazar değildi, %8,6'sı (n=3) okuryazar, %40'ı (n=14) ilkökul, %31,4'ü (n=11) ortaokul mezunuydu. Annelerinin hiçbiri çalışmıyordu. Babalarının %18,9'u (n=7) işsizdi; %35,1'i (n=13) çiftçiydi; %29,7'si (n=11) geçici değişken işlerde ve %16,2'si (n=6) sabit gelir getiren işlerde çalışıyordu. %16,6'sının (n=7) ebeveynlerinden biri vefat etmişti. Bireylerin kalabalık ailelere sahip olduğu, kardeş sayısının ortalama

8,14±3,04 (minimum: 2, maksimum: 19) olduğu gözlemlendi. Yerleşim yeri açısından incelendiğinde; %29,7'sinin (n=11) merkezde, %13,5'inin (n=5) ilçelerde ve %56,8'inin (n=21) köylerde yaşadığı görüldü.

Çalışmaya alınan ergenlerin %81'i (n=34) dini nikah ile evlilik gerçekleştirmiş ve birlikte yaşamaya başlamış olgular, %7,1'i (n=3) ise nişanlıydı. Gayriresmi olarak yürüttükleri evlilikleri ve resmi nikah amacı ile mahkeme başvurusu yaptıkları eş adayları ile ilişkili bilgiler Tablo 1'de özetlenmiştir.

DSM-5'e dayalı psikiyatrik değerlendirme ve psikometrik testler sonucunda örneklemin %2,4'ü depresif bozukluk (n=1), %2,4'ü sosyal fobi (n=1), %2,4'ü yaygın anksiyete bozukluğu (n=1) ve %2,5'i hafif düzeyde anlksal yeti yitimi (n=1) tanısı aldı. Ortalama Kent EGY zeka testi puanı 85,65±6,60 ve ortalama Porteus Labirentleri zeka testi puanı 87,35±8,57 olarak saptandı. Zihinsel beceriler açısından yapılan klinik ve psikometrik değerlendirmede %15'i (n=6) sınırda zihinsel işlevsellik düzeyi ile uyumlu bulunurken, %82,5'i normal zeka (n=33) düzeyi ile uyumluydu.

Çalışmaya dahil edilen ergenler arasında gebe ve/veya çocuğu olanlar ile hiç gebelik yaşamamış olanlar karşılaştırıldığında, dini nikah gerçekleştirme yaşı (p=0,026, U=26,500, Z=-2,196), eş adayı ile arasındaki yaş farkı (p=0,012, U=22,500, Z=-2,249), eş adayının yaşı (p=0,012, U=22,500, Z=-2,449), gayriresmi evli yaşadığı süre (p<0,001, U=5000, Z=-3,341) açısından istatistiksel olarak anlamlı fark mevcuttu (Tablo 2). Sosyodemografik değişkenler ve psikiyatrik bozukluk tanısına sahip olma açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmedi.

Tartışma

Çalışmamızda erken evlilik talebi ile mahkemeye başvuran 16 yaşını doldurmuş, 17 yaşını doldurmamış 42 ergen kız olgunun sosyodemografik özellikleri, psikiyatrik tanıları ve erken anne olma ile ilişkili faktörler değerlendirilmiştir.

Erken evlilik prevalansı ülkeden ülkeye değişse de, ülkelerin sosyoekonomik ve kültürel özelliklerinden bağımsız şekilde cinsiyetler arası oranın benzer olduğu bilinmektedir. Erkeklerin de erken evlilik gerçekleştirdiği görülmekle beraber, kızların bu durumdan orantısız şekilde daha fazla etkilendiği gösterilmektedir.¹⁵ Erkek evliliklerine yönelik genel eğilim belirli bir eğitim düzeyi, askerlik hizmetinin tamamlanması ve istihdam olanaklarının değerlendirilmesinin sonrasına ertelenirken, kızlarda ise yoksulluk, eğitim olanaklarının sınırlı olması, hane halkının geçim problemleri sebebi ile evlilikle evden ayrılmanın desteklenmesi, evliliğin cinsel ilişki ve aile onuru açısından bir tür "koruma" sağlayacağı algısı, sosyal normlar, erken evlenen kızlarda evlilik hayatı ve geniş aileye daha kolay uyum sağlanacağı inancı ve yetersiz yasal düzenlemeler erken yaşta evliliği kolaylaştırmaktadır.^{8,16} TÜİK verilerine göre, Türkiye'de 2018 yılında yapılan evliliklerde kadınların yaklaşık %18'i 16-19 yaş grubunda evlilik gerçekleştirenken, erkeklerde ise bu oran yaklaşık %2'dir.¹⁷ Benzer şekilde, Mardin ilinde erken evlilik için mahkeme başvurusu olan 54 olgunun adli

psikiyatrik değerlendirmesinin yapıldığı bir çalışmada, olguların %98'inin kız olduğu bildirilmiştir.¹⁸ Çalışmamızda, cinsiyetler arası farkı vurgulayan diğer çalışmalar ve görüşler ile uyumlu olarak, 18 yaş öncesi evlendirilmeleri için mahkeme başvurusu olan olguların tümünün kız olduğu gözlenmiştir. Bu bilgiler

Tablo 1. Olguların gayriresmi evlilik süreçleri ve resmi nikah amacı ile mahkeme başvurusu yaptıkları eş adayları ile ilişkili özellikler

	Ortalama ± SS	Minimum - Maksimum
Gayriresmi evlilik gerçekleştirdiği yaş (yıl)	15,56±0,67	13-16,83
Eş adayı ile yaş farkı (yıl)	9,39±3,43	2-16
Eş adayının yaşı (yıl)	25,39±3,43	18-32
Gayriresmi evli yaşadığı süre (ay)	8,93±7,15	1-36
Gebelik süresi (hafta)	15,65±8,40	3-39
Gebe kaldığı yaş (yıl)	16,02±0,37	15,41-16,66
	Sayı	%
Dini nikah gerçekleştirenler (n=42)	34	81
Eş adayı ile akrabalık bağı olması (n=40)	14	35
Gebelik/çocuk (n=42)		
Yok	13	31
Gebe	25	59,5
Çocuğu var	4	9,5
Evlenildikten sonra yaşayacağı aile yapısı (n=32)		
Çekirdek aile	8	25
Geniş aile	24	75
Eş adayının işi (n=42)		
İşsiz	1	2,4
İnşaat işçisi	31	73,8
Çiftçi	1	2,4
Aylık düzenli geliri var	9	21,5
Eş adayının çalıştığı yer (n=41)		
Şehir dışı	15	36,6
Şehir içi	26	63,4

*p<0,05, sürekli değişkenler için Mann-Whitney U test, kategorik değişkenler için χ^2 ve Fisher's kesin testi uygulanmıştır. SS: Standart sapma

Tablo 2. Gebelik veya çocuk sahibi olma varlığına göre değişkenlerin karşılaştırılması

	Gebe/çocuğu var n=29 ortalama ± SS	Gebelik/çocuk yok n=13 ortalama ± SS
Yaş (yıl)	16,32±0,27	16,23±0,28
Dini nikah yaşı (yıl)*	15,47±0,68	16,06±0,43
Gayriresmi evlilik süresi (ay)*	9,82±1,09	2,20±7,22
Eş adayının yaşı (yıl)*	26,18± 3,27	22,50±2,42
Yaş farkı (yıl)*	10,18±3,27	6,50±2,42
Eğitim süresi (yıl)	5,72±2,23	5,22±3,19

*p<0,05, sürekli değişkenler için Mann-Whitney U test uygulanmıştır. SS: Standart sapma

ışığında, aile, sosyal ve akademik yaşamda cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesine yönelik çalışmalara ek olarak istihdamda cinsiyet ayrımcılığını yasaklayan yasaların hem erken evlilikleri hem de erken evliliklerde gözlenen cinsiyet farklılıklarını azaltabileceği öngörülmüştür. Daha yüksek risk altında olan kız çocuklara yönelik kültürel, sosyal ve dini farklılıkları da göz önünde bulunduran müdahalelere ihtiyaç olduğu açıktır.

Erken evlilikler ile ilgili yapılan çalışmalarda sosyoekonomik faktörler öne çıkan en önemli risk alanlarından biridir. UNICEF çocuk evlilikleri hakkında yayınladığı raporunda, yoksulluğun erken evlilik riskini 2,5 kat artırdığını öne sürmektedir.¹⁵ Ülkemizde de erken evlilikler ile ilişkili risk faktörlerini inceleyen çeşitli çalışmalarda ailelerin düşük sosyoekonomik düzeye sahip oldukları tutarlı bir şekilde ortaya konmuştur.^{13,18} Ek olarak, erken evlilik ve doğurganlık yaşının düşmesi ile kırsal alanda yaşama ve düşük eğitim düzeyi de ilişkili bulunan diğer faktörlerdendir. Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması'na göre kırsal alanda yaşayan ergenlerin %6'sı doğurganlık dönemine geçerken, kentlerde bu oranın %4 civarında olduğu bildirilmiştir. Aynı çalışmada eğitim düzeyi ile olan ilişki de işaret edilmiş; ilköğretimden daha az düzeyde eğitim alanların lise ve üzeri eğitim alanlardan ortalama 6 yaş daha erken evlendiği ortaya konmuştur.¹⁹ Çalışmamızda da erken yaşta çocuklarını evlendirmek amacı ile mahkemeye başvuran ailelerde olguların annelerin hiçbirinin çalışmadığı, babalarının büyük oranda çiftçilik yaptığı veya geçici, sabit geliri olmayan işlerde çalıştığı, kardeş sayısının fazla olduğu, dolayısı ile hane halkının kalabalık olduğu, yarısından fazlasının kırsal alanda yaşadığı gözlenmiştir. Ayrıca kızların ortalama eğitim süresinin ilköğretim düzeyinde olduğu, zorunlu eğitim süresini tamamlamadıkları, önemli bir kısmının ise okuryazar olmadığı görülmüştür. Bu bulgulardan yola çıkarak erken evliliklerin önlenmesi konusunda sosyoekonomik düzeyi düşük ailelere yönelik özel politikaların geliştirilmesinin, eğitim sisteminin toplumun her kesimi için erişilebilir olmasının, yasal olarak güvence altına alınmış asgari eğitim sürelerinin belirlenmesinin ve uygulamadaki sorunların izlenmesinin kritik öneme sahip olduğu söylenebilir.

Erişkin rolü için kısıtlı bilgi ve beceri edinimi olan ergenlerin, istemedikleri şekilde ve beklenmedikleri bir zamanda başkaları tarafından düzenlenmiş evlilikleri gerçekleştirdikleri, erişkin dönemde evlilik yapanlara göre daha sık olarak eşler arasında yüksek yaş farkı bulunduğu bilinmektedir.^{20,21} Düşük eğitim düzeyi, çalışma hayatına dahil olmama ve eşler arası yaş farkının fazlalığı erken evlenen kızların özerkliğini ve karar verme yetilerini etkilediği bilinen önemli faktörlerdendir.²¹ Ülkemizde evliliklerin genel yapısını inceleyen araştırmalar ele alındığında, eşler arası yaş farkının ortalama 4 olduğu, her beş evlilikten birinin (%21,3) akraba evliliği olduğu, çalışmamızın gerçekleştirildiği Ağrı ilini kapsayan Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise akraba evliliği oranının %22,8 olduğu ortaya konmuştur.^{19,22} Erken evliliklerin incelendiği bir çalışmada ise akraba evliliği yaygınlığı %42 olarak bildirilmiştir.²³ Erken yaşta evlenme amacı ile adli süreci başlatmış olan olgulardan oluşan örneklemimizde ise eşler arası ortalama yaş farkının

dokuz olduğu, her üç evlilikten birinin ise akraba evliliği olduğu görülmüştür. Ek olarak, eş adaylarının sabit gelirin olmadığı, önemli bir kısmının şehir dışı işlerde çalıştığı ve ekonomik bağımsızlığın sağlanamadığı, evliliklerinde sıklıkla geniş aile ile yaşamın planlandığı gözlenmiştir. Bu doğrultuda daha küçük kızların, geniş ailede yaşam ve eşinin ailesine uyum sağlama, ev işlerinin üstlenilmesi gibi konularda yönlendirilmeye daha açık oldukları, bu sebeple geniş ailede yaşama planı olan ve şehir dışı işlerde çalışan kişiler tarafından kızların yaşının küçük olmasının tercih edilebilir bir sebep haline gelebileceği düşünülmüştür.

Erken evlilikler kontrasepsiyona sınırlı erişim ve istenmeyen gebeliklerle de ilişkilendirilmektedir.²⁴ Erişkin dönemde evlenenler ile karşılaştırıldıklarında daha erken çocuk sahibi oldukları, daha kısa aralıklarla doğum yaptıkları, dolayısı ile daha fazla çocuk sahibi oldukları bildirilmektedir.^{15,25} Ek olarak, kızların erken yaşta gebe kalmaları eğitim ve istihdam olanaklarından uzak olmalarına, dolayısı ile sosyal izolasyon ve aile içi şiddet mağduru olma açısından da yüksek risk altında olmalarına yol açmaktadır.^{26,27} Ülkemizde 15 yaş öncesi evlenmiş olan kızların dahil edildiği bir çalışmada, örneklemin %75'inin ergenlik döneminde gebe kaldığı, %44,8'inin en az bir canlı doğum gerçekleştirdiği ancak gerçekleşen gebeliklerin %83'ünün plansız olduğu ve %32'sinin istenmeyen gebelik olduğu bildirilmiştir.¹³ Mardin'de erken evlilik talebi ile adli süreci devam eden olgular ile yapılan başka bir çalışmada ise, olguların %27'sinin hamile veya çocuğu olduğu gösterilmiştir.¹⁸ Diyarbakır'da yapılan bir çalışmada ise, çocuğu olan ve/veya gebe olanların örneklemin %52,6'sı olduğu bildirilmiştir.²³ Çalışmamızda gebe ve/veya çocuğu olanların örneklemin %69'unu oluşturduğu, bu alandaki yazın bilgisini destekler şekilde 18 yaş öncesi dini nikah ile evlilik gerçekleştiren kızların büyük bir kısmının evliliklerinin ilk ayları içerisinde gebe kaldıkları, hem fiziksel hem de ruhsal açıdan birçok riske açık hale gelerek, ergenlik dönemlerinde çocuk sahibi oldukları gözlenmiştir.

Erken yaşta evlilikler ile psikiyatrik bozukluk arasındaki ilişki incelendiğinde alan yazınında sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. ABD'de yapılan bir çalışmada 18 yaş öncesi evlilik gerçekleştiren kadınların sosyodemografik özellikler ve parite sayısı kontrol altına alındığında bile istatistiksel olarak psikiyatrik bozukluk tanısı alma oranlarının ve bu alanda sağlık sistem başvurularının fazla olduğu ortaya konmuştur.² Ülkemizde de 18 yaş öncesi evlilik gerçekleştiren ergenlerde artmış psikiyatrik hastalık prevalansı olduğu çeşitli çalışmalarda bildirilmiştir.^{13,18,23} Ayrıca, erken yaşta evlilik gerçekleştiren olgularda intihar düşüncelerinin ve girişimlerinin yanı sıra, cinsel ve fiziksel istismar oranlarının da artmış olduğunu gösteren yayınlar mevcuttur.^{11,13,23} Çalışmamızda psikiyatrik bozukluk tanısı alma oranı, alan yazınından farklı olarak, düşük düzeyde gözlenmiştir. Bu durumun olguların evliliğe engel durumları olmadığı yönünde rapor alma isteği doğrultusunda belirttilerini gizlemesi, eş adayının ve/veya ebeveynlerinin süreçte ceza alabilme ihtimaline yönelik kaygıları ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Diğer yandan çalışmamızda dini nikah ile evli olanların ortalama evlilik

süreleri yaklaşık 9 aydı. Evlilik yaşantısının başında olan bu bireylerin, küçük yaşta evliliğe bağlı zorlu yaşam olayları ile henüz yeterince karşılaşmamış olmaları, evliliğe bağlı görev ve sorumlulukları tam olarak yüklenmemiş olmaları nedeni ile psikiyatrik bozukluk oranlarının beklenenden az gözlenmiş olabileceği tahmin edilmektedir.

Gebelik öyküsüne göre örneklem iki gruba ayrılmış; gebelik ve/veya çocuğu olanların dini nikah yaşının daha küçük olduğu, eşinin yaşının daha büyük dolayısı ile aralarındaki yaş farkının da daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durum kızların evlilik yaşı küçüldükçe kendi evlilikleri üzerine karar verme, eş seçme, gebelik planlama gibi konularda daha büyük yaşta evlenenlere göre daha ciddi özerklik kaybı olduğu görüşünü destekler bir bulgudur. Bununla birlikte, gruplar arasında psikiyatrik bozukluk tanısı alma, eğitim süresi ve kırsal alanda yerleşim açısından istatistiksel anlamlılık düzeyinde fark gözlenmemiş, bunun nedeninin olgu sayısının az olması ile ilgili olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmanın Kısıtlılıkları

Geriye dönük bir araştırma olması, tek bir yerel bölgenin verilerinden faydalanılmış olması, yalnızca resmi kayıt altına alınma amacı ile başvuran erken evlilik olgularından oluşması sebebi ile kayıt dışı erken evlilikleri içermemesi, farklı bölgelerde erken evlilik yapan ergen olgularla veya aynı bölgede yaşayan, aynı yaş grubunda erken evlilik yapmayan ergenlerle sosyodemografik ve ruhsal sorunlar açısından karşılaştırma yapılmamış olması ve ruhsal sorun belirti düzeylerini belirlemek amacıyla değerlendirme ölçeklerinin kullanılmamış olması çalışmamızın en önemli kısıtlılıklarıdır. Kısıtlılıklarımıza rağmen çalışmamızın, ülkemizde hala belirli bölgelerde oldukça yüksek oranlara ulaşan 18 yaş altı evlilikler ile ilişkili sosyokültürel ve sosyoekonomik yetersizliklere ek olarak erken gebelik riskini vurgulaması açısından ilgili yazına katkısı olduğunu düşünmekteyiz.

Sonuç

Çalışmamız erken evlilik yapan kızların sosyoekonomik ve sosyokültürel güçlüklerini, evlilik sonrası yetersiz yaşam koşullarını, eşlerinin eğitim ve iş olanaklarındaki kısıtlılıkları, erken gebelik risklerini ve 18 yaş altında gebe kalma ile eşler arasındaki yaş farkının ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Kızların eşlerini seçme konusundaki sınırlı özerklikleri, eğitim eksiklikleri ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliğin bir sonucu olarak göze çarpan erken evliliklere verilen yanıtın, eğitim, sağlık ve adalet gibi sektörlerle ortaklık ve işbirliği gerektirdiği açıktır. Müdahalelerin kız ve erkek çocukları, aileleri, toplulukları, dini liderleri, hükümetleri de içeren, temel sosyal değişikliklere yol açan somut eylemlerin birleşiminden oluşması önerilmektedir.²⁸ Daha yüksek risk altında olan kızların eğitim olanaklarına yönelik daha fazla yatırım yapılması, okul ortamında kalma sürelerinin uzatılması küçük yaşta evlilik oranlarını azaltabilmek amaçlı en temel tedbirlerden biridir. Ek olarak, evli kızlara yönelik eğitim, bilgi ve becerilerin gelişimini destekleyici özel ağların oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Bunun yanı sıra ebeveynler

ve genç kızlar için erken evliliğin neden olabileceği gelişimsel ve ruhsal sorunlar açısından farkındalık eğitimlerinin planlanması, ailelerin ekonomik sorunlarına çözüm bulma amacıyla istihdam oranlarını arttırabilmeye yönelik çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

Etik

Etik Kurul Onayı: Çalışma için Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 09.2019.960 numaralı etik kurul onayı alınmıştır.

Hasta Onayı: Retrospektif dosya taraması özelliğinde bir çalışma olduğundan, hasta onamı alınmamıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Editörler kurulu ve editörler kurulu dışında olan kişiler tarafından değerlendirilmiştir.

Yazarlık Katkıları

Konsept: O.T.P.F., B.G.Ö., Dizayn: O.T.P.F., A.R.A., Veri Toplama veya İşleme: O.T.P.F., B.G.Ö., Analiz veya Yorumlama: O.T.P.F., F.G., Literatür Arama: O.T.P.F., F.G., Yazan: O.T.P.F.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

Kaynaklar

1. United Nations Children's Fund (UNICEF). Child marriage around the world. 2019. 26 Mayıs 2019'da Available from: <https://www.unicef.org/stories/child-marriage-around-world>
2. Le Strat Y, Dubertret C, Le Foll B. Child marriage in the United States and its association with mental health in women. *Pediatrics*. 2011;128:524-530.
3. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). İstatistikle ile Çocuk 2014. 2015; Yayın No:4372. 20 Mayıs 2019' da Available from: https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/yuklemeler/istatistik/istatistiklerle_cocuk_2014.pdf.
4. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). İstatistiklerle Çocuk, 2017. 2018; Sayı: 27596. 01 Haziran 2019'da Available from: www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=27596
5. Kaptanoğlu İ, Ergöçmen B. Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol. *J Soc Res*. 2012;15:128-161.
6. Efevbera Y, Bhabha J, Farmer PE, Fink G. Girl child marriage as a risk factor for early childhood development and stunting. *Soc Sci Med*. 2017;185:91-101.
7. Petroni S, Das M, Sawyer SM. Protection versus rights: age of marriage versus age of sexual consent, *Lancet Child Adolesc Health*. 2019;3:274-280.
8. Güler Ö, Küçük H. Early marriages among adolescent girls in Afyonkarahisar, Turkey, *Eur J Gen Med*. 2010;7:365-371.
9. Dahl GB. Early teen marriage and future poverty. *Demography*. 2010;47:689-718.
10. Nour NM. Child marriage: a silent health and human rights issue. *Rev Obstet Gynecol*. 2009;2:51.
11. Gage AJ. Association of child marriage with suicidal thoughts and attempts among adolescent girls in Ethiopia, *J Adolesc Health*. 2013;52:654-656.
12. Pandey S. Physical or sexual violence against women of childbearing age within marriage in Nepal: Prevalence, causes, and prevention strategies. *Int Soc Work*. 2016;59:803-820.

13. Soylu N, Ayaz M. Adli değerlendirme için yönlendirilen küçük yaşta evlendirilmiş kız çocuklarının sosyodemografik özellikleri ve ruhsal değerlendirmesi, *Anadolu Psikiyatri Derg.* 2013;14:136-44.
14. Güneş M, Selcuk H, Demir S, İbiloğlu AO, Bulut M, Kaya MC, Yılmaz A, Atli A, Sır A. Çocuk Evliliği Yapan Kadınlarda Çift Uyumu ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travması, *J Mood Disord.* 2016;6:63-70.
15. United Nations Children's Fund (UNICEF). Ending Child Marriage: Progress and prospects. 2014. 26 Mayıs 2019'da Available from: https://www.unicef.org/media/files/Child_Marriage_Report_7_17_LR..pdf
16. Raj A. When the mother is a child: The impact of child marriage on the health and human rights of girls, *Arch Dis Child.* 2010;95:931-935.
17. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Hayati İstatistikler, Evlenme İstatistikleri. 27 Mayıs 2019'da Available from: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060
18. Eyüboğlu D, Eyüboğlu M. Küçük Yaşta Evlendirilmek İstenen Çocuklarda Psikiyatrik Bozukluklar ve Sosyodemografik Özellikler. *J Clin Psy.* 2018;21:122-129.
19. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması-TNSA. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, Ankara; 2014.
20. Erulkar, A. Early marriage, marital relations and intimate partner violence in Ethiopia, *Int Perspect Sex Reprod Health.* 2013;39:6-13.
21. Santhya KG, Ram U, Acharya R, Jejeebhoy SJ, Ram F, Singh A. Associations between early marriage and young women's marital and reproductive health outcomes: evidence from India, *Int Perspect Sex Reprod Health.* 2010;36:132-139.
22. Turğut M, Feyzioğlu S. Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İstanbul; 2014.
23. Kasım B, Cem U, Mustafa K, Süleyman S. Evaluation of the Early Age Married Girls Applying to Our Department, *Open J Pediatr.* 2015;5:334-338.
24. Koski A, Heymann J. Child Marriage in the United States: How Common Is the Practice, And Which Children Are at Greatest Risk?. *Perspect Sex Reprod Health.* 2018;50:59-65.
25. Kalmuss DS, Namerow PB. Subsequent childbearing among teenage mothers: the determinants of a closely spaced second birth. *Fam Plann Perspect.* 1994;26:149-153,159.
26. Kalamar AM, Lee-Rife S, Hindin MJ. Interventions to prevent child marriage among young people in low-and middle-income countries: a systematic review of the published and gray literature. *J Adolesc Health.* 2016;59:16-21.
27. Nasrullah M, Zakar R, Zakar MZ. Child marriage and its associations with controlling behaviors and spousal violence against adolescent and young women in Pakistan. *J Adolesc Health.* 2014;55:804-809.
28. Machel G, Pires E, Carlsson G. The world we want: an end to child marriage. *Lancet.* 2013;382:1005-1006.